

Nr 107.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till vissa privatläroverk m. m.

(2:a avd.)

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1941/42 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 124, 128, 220 och 223 av det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1941/42

dels till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor ett förslagsanslag av 618,000 kronor;

dels till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor ett förslagsanslag av 572,000 kronor;

dels till Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor ett förslagsanslag av 48,000 kronor;

dels till Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd ett anslag av 20,500 kronor;

dels till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala ett anslag av 72,000 kronor;

dels till Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål ett anslag av 11,500 kronor;

dels till Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter ett förslagsanslag av 1,400,000 kronor;

dels ock till Kristillägg ett förslagsanslag av 7,400,000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i en den 21 februari 1941 dagtecknad proposition, nr 118, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1. godkänna av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 21 februari 1941 angivna grunder för tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid statsunderstödda enskilda läroanstalter;

2. besluta, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1940/41 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga huvudsaklig tillämpning jämväl för budgetåret 1941/42, dock att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst 125 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk;

3. till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 594,000 kronor;

4. besluta, att den av 1933 års riksdag godkända ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1941/42;

5. till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 581,000 kronor;

därför 30,000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1941/42 vid vissa högre flickskolor i Stockholm under villkor, att Stockholms stad för samma tid bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag;

6. till Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 48,600 kronor;

7. såsom Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 24,000 kronor;

8. såsom Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 75,900 kronor;

9. såsom Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 10,900 kronor;

10. till Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsm. fl. anstalter för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 1,385,000 kronor;

11. till Kristillägg för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 7,400,000 kronor.

I. Provisorisk avlöningsförbättring åt lärarpersonalen vid vissa privatläroverk m. m.

a) Höjning av den tillfälliga löneförbättringen för vissa lärare vid högre goss- och samskolor, högre flickskolor och enskilda mellanskolor.

Nuvarande löneförhållanden.

Beträffande de nuvarande löneförmånerna för lärare vid ifrågavarande läroanstalter inhämtas av statsrådsprotokollet, att endast kvinnliga lärares löner äro reglerade genom av statsmakterna meddelade bestämmelser. Den härigenom garanterade minimilönen är sammansatt av *grundlön* (fastställd år 1909) och *tillfällig löneförbättring* (tillkommen år 1925) samt

oreglerat dyrtidstillägg (för närvarande 44 procent) på $\frac{2}{3}$ av dessa löneförmåner ävensom från den 1 januari 1941 kristillägg.

Ehuru de m a n l i g a lärarna icke tillförsäkrats viss, av staten garanterad minimilön, åtnjuta de av statsmedel tillfällig löneförbättring och oreglerat dyrtidstillägg ävensom från den 1 januari 1941 kristillägg.

K v i n n l i g a l ä r a r e. Föreståndarinnor och ämneslärarinnor med full tjänstgöring åtnjuta lön för läsår, övriga lärarinnor arvoden med visst belopp för veckotimme. Löneförmånerna äro icke differentierade efter dyrtider.

Grundlönen för de l ä s å r s a v l ö n a d e utgör för:
föreståndarinna: 2,000 kronor jämte ett ålderstillägg av 300 kronor; härtill kommer förmånen av fri bostad eller hyresersättning;
ämneslärarinna med s. k. högre kompetens¹: 1,400 kronor jämte två ålderstillägg à 300 kronor;
ämneslärarinna med s. k. lägre kompetens²: 1,200 kronor jämte tre ålderstillägg, de två första à 300 kronor, det sista à 200 kronor.

Den tillfälliga löneförbättringen utgör för föreståndarinna och ämneslärarinna med högre kompetens 1,500 kronor samt för ämneslärarinna med lägre kompetens 1,200 kronor.

T i m l ä r a r n a s arvoden utgå, inklusive den tillfälliga löneförbättringen (50 kronor i läsämnen, 40 kronor i övningsämnen), efter följande belopp för timme och år:

timlärarinna i läroämne: 110 kronor;
timlärarinna i välskrivning, teckning, musik, gymnastik och huslig ekonomi: 100 kronor;
timlärarinna i kvinnligt handarbete, träslöjd och dylikt: 90 kronor.

De läsårsavlönade lärarinnorna nå sålunda upp till följande kontanta minimilöner för år, dyrtidstillägg och kristillägg inberäknade:

	L ö n e g r a d			
	1	2	3	4
Föreståndarinna	4,636	5,036	—	—
Ämneslärarinna (högre komp.)	3,844	4,245	4,636	—
Ämneslärarinna (lägre komp.)	3,174	3,584	3,975	4,245

Till jämförelse erinras, att för en småskollärarinna i lönegraden A 9 begynnelselönen utgör på A-ort 3,587 kronor och på I-ort 4,787 kronor samt att slutlönen för en dylik småskollärarinna utgör på A-ort 4,091 kronor och på I-ort 5,462 kronor. Vidare erinras, att en rektor vid kommunal flickskola åtnjuter en omkring 3,000 à 4,000 kronor högre lön än en föreståndarinna vid ett privatläroverk, att en ordinarie ämneslärarinna åtnjuter en ungefär 3,000 à 5,000 kronor högre lön än en ämneslärarinna med högre kompetens vid privatläroverk etc.

¹ D. v. s. lärarinnor, behöriga till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk.

² D. v. s. i allmänhet lärarinnor med akademisk examen utan provår eller lärarinnor, som genomgått tvåårigt seminarium.

M a n l i g a l ä r a r e. Manliga lärare garanteras, som nämnts, icke någon viss minimilön. Den *tillfälliga löneförbättringen* utgår med följande belopp för år, nämligen

till manlig föreståndare och ämneslärare med full tjänstgöring: »med det belopp, som motsvarar tillfällig löneförbättring för rektorer och lärare med motsvarande tjänsteställning vid statens läroverk, dock att, då Kungl. Maj:t efter prövning av vederbörande skolas ekonomiska förhållanden finner särskilt vägande skäl därtill föranleda, sådan tillfällig löneförbättring må utgå med högre belopp än till motsvarande rektor eller lärare vid allmänt läroverk, dock med högst 1,500 kronor till varje befattningshavare»;

till manlig timlärare vid högre goss- eller samskola: 60 kronor för veckotimme;

till manlig timlärare vid högre flickskola: 50 kronor för veckotimme;

till manlig övningslärare: 40 kronor för veckotimme.

F ö r e k o m s t e n a v h ö g r e l ö n e r ä n d e a v s t a t e n g a r a n t e r a d e. Skolöverstyrelsen har från samtliga statsunderstödda privatläroverk i januari 1941 infordrat uppgifter om de löner, som lärarna vid dessa skolor i verkligheten uppbära. Härav framgår enligt skolöverstyrelsen följande:

Samtliga **k v i n n l i g a l ä r a r e**, anställda vid högre goss- eller samskola, högre flickskola eller enskild mellanskola, uppbure icke endast lagstadgad minimilön utan även ett större eller mindre lönebelopp därutöver, vilket lönebelopp dock i många fall endast utgjorde skillnaden mellan dyrtidstillägg å hela lönen och det lagstadgade dyrtidstillägget på endast $\frac{2}{3}$ av densamma. Vid två högre goss- och samskolor uppbure de kvinnliga lärarna i huvudsak samma löner, som de skulle uppburit, därest skolorna varit kommunala flickskolor. Vid de övriga högre goss- och samskolorna, där kvinnliga lärare vore anställda, hade dessa lärare ofta betydligt lägre löner än de skulle haft vid motsvarande kommunala flickskola. Vid samtliga högre flickskolor uppbure de kvinnliga lärarna lägre löner än vid motsvarande kommunala flickskolor, och en jämförelse hade givit vid handen, att det vore mera sällan, som dessa lärares lönebelopp uppginge till eller överstege de lönebelopp, som utginge till vikarierande eller extra ordinarie lärare vid motsvarande kommunala flickskola. Vid de två enskilda mellanskolorna uppbure de kvinnliga lärarna lägre löner än de skulle haft vid motsvarande kommunala flickskola.

Beträffande lönerna till **m a n l i g a l ä r a r e** har överstyrelsen meddelat uppgifter, utvisande, att dessa lärare i stort sett åtnjuta löner, som närma sig eller uppgå till de löner, som tillkomma lärare vid allmänna läroverk.

Myndigheternas förslag.

Skolöverstyrelsen föreslog den 3 oktober 1938, att de kvinnliga lärarna, i avbidan på en mera definitiv lönereglering, skulle tillerkännas provisorisk

avlöningsförbättring, vilken skulle utgå vid sidan av den nuvarande tillfälliga löneförbättringen och vara graderad efter dyrort. Avlöningsförbättring skulle utgå för läsårsavlönade med 300 kronor på A-ort och på högre ortsgrupper med belopp i stigande skala, så att den på G-ort skulle utgöra 1,200 kronor (ortsgrupperna H och I tillkommo först år 1939). *Undervisningsväsendets lönenämnd* tillstyrkte i huvudsak detta förslag, medan *statskontoret* — därest statsmakterna skulle anse lämpligt att genom höjda statsbidrag förbättra löneförhållandena för privatläroverkens lärare — förordade, att i stället den redan nu utgående tillfälliga löneförbättringen differentierades efter dyrorter.

Statskontorets förslag innebär, att den tillfälliga löneförbättringen för de kvinnliga läsårsavlönade ämneslärarna skulle ökas med följande belopp, nämligen å B- och C-ort 200 kronor, å D- och E-ort 300 kronor, å F- och G-ort 400 kronor samt å H- och I-ort 500 kronor. Följande sammanställning utvisar storleken av den tillfälliga löneförbättringen efter en sådan ökning.

	Ortsgrupp				
	A kronor	B och C kronor	D och E kronor	F och G kronor	H och I kronor
Föreståndarinna och heltidsanställd ämneslärarinna med högre kompetens	1,500	1,700	1,800	1,900	2,000
Annan heltidsanställd ämneslärarinna	1,200	1,400	1,500	1,600	1,700

I fråga om manliga, heltidsanställda lärare borde den tillfälliga löneförbättringen, som redan vore dyrortsgraderad, höjas med 100 kronor för ortsgrupperna H och I, vilka tillkommit år 1939.

I fråga om timlärararvodena innebär statskontorets förslag, att den tillfälliga avlöningsförbättringen skulle utgå med oförändrade belopp (40—60 kronor) på A-, B- och C-ort men höjas med 5 kronor för D- och E-ort, med 10 kronor för F- och G-ort och med 15 kronor för H- och I-ort. Förhöjningen borde tillkomma endast sådana manliga och kvinnliga timlärare, som av läroverksanställningen vid privatläroverk hade sin huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla.

I yttrande den 5 februari 1941 över statskontorets förslag förklarade *skolöverstyrelsen* sig i princip kunna ansluta sig till detsamma, men förordade en viss förskjutning uppåt av förhöjningarna på sätt som framgår av följande sammanställning:

		A	B	C	D	E	F	G	H	I
Läsårs- avlönade	statskontoret . .	—	+200	+200	+300	+300	+400	+400	+500	+500
	skolöverstyrelsen	+200	+200	+300	+300	+400	+400	+500	+500	+600
Timlärare	statskontoret . .	—	—	—	+5	+5	+10	+10	+15	+15
	skolöverstyrelsen	—	—	+5	+5	+10	+10	+15	+15	+20

Departementschefen.

Departementschefen har förordat statskontorets förslag om dyrortsgradering av den tillfälliga löneförbättringen. *Departementschefen* har till stöd härför anfört:

Av de löneförmåner, som utginge till lärarpersonalen vid dessa skolor, gäldades i huvudsak endast den tillfälliga löneförbättringen och dyrtidstillägget samt kristillägget direkt av statsmedel. I övrigt utginge som regel statens bidrag med vissa belopp för varje särskilt skolstadium och för vissa särskilda undervisningsgrenar samt med viss del av de förutnämnda ålders- tilläggen under villkor, att kommuner eller enskilda årligen tillsköte vissa motsvarande belopp. Statsbidragsregleringen förutsatte, att de så tidigt som år 1909 bestämda minimilönerna för personalen skulle bestridas av de bidrag, som på detta sätt erhöles, och av skolans inkomster i övrigt och att utöver statens understöd till nyssnämnda särskilda löneförmåner (tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och kristillägg) särskilda bidrag av statsmedel icke utginge för beredande av den ökning av lönerna utöver de fastställda minimibeloppen, som kunde befinnas erforderlig. Statsverket hade alltså icke genom sitt understöd garanterat lärarpersonalen en lönenivå, som vid varje särskild tidpunkt kunde anses skälig, utan hade utgått från att skolornas huvudmän skulle var och en efter sin förmåga sörja för en skälig lönestandard åt personalen.

I praktiken hade emellertid, där icke kommunerna funnit sig böra träda emellan, privatläroverken i många fall icke haft möjlighet att bereda lärarpersonalen en skälig avlöning. Många av läroverken hade förhållandevis svag ekonomi och hade icke varit i stånd att med egna resurser utfylla de löner, som kunde beredas lärarna inom ramen av de till skolorna utgående bidragen. De svårigheter ur rekryteringssynpunkt och i andra hänseenden, som härigenom uppstått för dessa läroanstalter, hade i hög grad ökats genom de löneregleringar, som under de senaste åren genomförts för statligt eller kommunalt anställda lärare. Vid 1909 års lönereglering för lärarinnepersonalen vid de enskilda skolorna hade avlöningsförhållandena vid statens samskolor tagits till utgångspunkt för bestämmandet av lärarinnornas minimilöner. Numera vore dessa minimilöner närmast att jämföra med de till småskollärarinnor utgående lönerna. Sedan 1909 års lönereglering hade alltså en synnerligen stark förskjutning nedåt av de av staten för de enskilda skolorna fastställda minimilönerna inträtt på grund av löneutvecklingen vid de statliga och kommunala skolorna. Skarpast komme måhända bristerna i de nuvarande bestämmelserna till synes däri, att löneförmånerna för den kvinnliga lärarpersonalen vid de enskilda skolorna icke vore i något hänseende graderade efter dyrortsförhållandena. Den fortgående stegringen av levnadskostnaderna hade gjort denna olägenhet alltmer framträdande.

Visserligen hade antalet privatläroverk särskilt under de senaste åren starkt minskats på grund av att dessa läroanstalter i stor utsträckning ombildats till kommunala. Fortfarande vore de dock även kvantitativt av betydelse i vårt skolväsende. I jämförelse med de statliga och kommunala läroanstalterna av motsvarande slag vore statens utgifter för dessa skolor förhållandevis små. Enligt vissa av skolöverstyrelsen år 1940 utförda undersökningar droge varje elev vid enskilt läroverk en årskostnad för statsverket av omkring 175 kronor, medan motsvarande siffror vore för allmänt läroverk 495 kronor och vid högre kommunal skola 295 kronor. Det låge icke

minst på grund härav i statens intresse att stödja denna skolform, som även i pedagogiskt hänseende visat sig ha en betydelsefull mission att fylla.

Departementschefen erinrade, att statsutskottet vid 1938 års riksdag framhållit, att det kunde vara befogat att inom den närmaste framtiden till behandling upptaga frågan om en revision av gällande bestämmelser rörande statsbidrag till dessa läroanstalter och vad därmed ägde samband. Under rådande förhållanden, kunde departementschefen, såsom framginge av vad han i propositionen 1940: 154 till lagtima riksdagen yttrat, icke tillstyrka bifall till de framställningar i denna riktning, som enligt handlingarna i ärendet föreläge, eller förorda mer definitiva åtgärder på detta område. Då det å andra sidan icke kunde vara lämpligt att år från år i avbidan på sådana åtgärder bibehålla den nuvarande osedvanligt låga lönenivån, ansåge departementschefen sig böra förorda vidtagandet av provisoriska åtgärder, vilka dock icke borde få sådan form, att de kunde föregripa de allmänare överväganden, som i en framtid under andra statsfinansiella förhållanden borde komma till stånd. Av denna anledning funne departementschefen sig icke kunna biträda skolöverstyrelsens ursprungligen framlagda förslag om beredande av provisorisk avlöningsförbättring åt privatläroverkens personal. En statsbidragsreglering syntes däremot icke föregripas, om i anslutning till statskontorets förslag den nu av statsmedel helt utgående tillfälliga löneförbättringen graderades i dyrortshänseende. Departementschefen anslöte sig därför i princip till detta förslag.

Huru stor höjning av den tillfälliga löneförbättringen som borde företagas vore närmast en budgetavvägningsfråga: å ena sidan motiverade den i det stora hela relativt låga lönenivån en icke alltför snäv höjning, å andra sidan tvingade det statsfinansiella läget till återhållsamhet. Ur den förra synpunkten vore den skala, som tillstyrkts av skolöverstyrelsen i dess yttrande över statskontorets förslag, att föredraga. Då emellertid även den av statskontoret förordade löneskalan innebure en icke oväsentlig förbättring, särskilt för de högre dyrorternas vidkommande, ansåge departementschefen sig böra begränsa sig till att förorda detta förslag. Sistnämnda förslag utginge i motsats mot skolöverstyrelsens ifrån, att den tillfälliga löneförbättringen för heltidsanställda kvinnliga lärare på A-ort skulle förbli orubbad, varemot båda förslagen förutsatte, att löneförbättringen skulle i viss utsträckning höjas för de högre dyrorterna. Då det här i första hand gällde att avhjälpa den brist på varje dyrortsdifferentiering, som nu framstode såsom den mest framträdande olägenheten hos gällande lönebestämmelser för kvinnliga lärare, syntes statskontorets förslag böra godtagas.

Hittills hade statsbidragen till kvinnliga lärares avlönanande utgått utan hänsyn till de olika skolornas ekonomiska resurser i övrigt. Någon ändring av denna princip syntes icke nu kunna ifrågasättas, ehuru förhållandena, såsom av utredningen framginge, skiftade ganska väsentligt i de enskilda fallen. Dock torde försiktigtvis böra uppställas ett allmänt villkor av innebörd, att den tillfälliga löneförbättringen tillika med vederbörande lärarinna-ns övriga löneförmåner icke finge uppgå till högre belopp än avlöningen till lärarinna vid kommunal flickskola i motsvarande åldersgrupp på samma dyrort.

Även beträffande dyrortsgradering av den tillfälliga löneförbättringen för timlärare anslöte departementschefen sig till statskontorets förslag. Departementschefen förutsatte sålunda bland annat, att förhöjning av ifrågasvarande slag endast skulle tillkomma lärare, som av läroanställningen hade

sin huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla. I tveksamma fall torde det få ankomma på skolöverstyrelsen att avgöra, om anställningen vore att betrakta som bisyssla eller icke. Anställning som timlärare vid flera enskilda läroanstalter av ifrågakarande slag torde därvid böra få räknas såsom tjänstgöring vid en och samma läroanstalt.

Den till heltidsanställda manliga lärare utgående tillfälliga löneförbättringen vore, såsom statskontoret påpekat, redan nu differentierad efter dyrorter. Med hänsyn härtill ifrågasatte departementschefen i likhet med statskontoret icke annan ändring för ifrågakarande lärares vidkommande än en utbyggnad med en ny dyrortsgrupp, omfattande dyrorterna H och I.

Merkostnaderna för statsverket vid bifall till departementschefens förslag kunde beräknas sålunda:

högre goss- och samskolor	kronor	39,700
högre flickskolor	»	67,000
enskilda mellanskolor	»	2,600
dyrtidstillägg	»	31,000
kristillägg	»	1,800
		<hr/>
	Summa kronor	142,100.

b) Särskild lönefyllnad åt lärarinnor vid nya elementarskolan för flickor i Stockholm.

Under denna rubrik har *departementschefen* behandlat en av skolöverstyrelsen gjord framställning om beredande av särskild lönefyllnad åt lärarinnor vid nya elementarskolan för flickor i Stockholm, vilken framställning grundar sig på det förhållandet, att detta privatläroverk är det enda statsunderstödda inom Stockholm, som upprätthåller en elementarskola för flickor av i huvudsak samma art som de kommunala flickskolorna. Då flickskoleväsendet i Stockholm från och med budgetåret 1939/40 till större delen kommunaliserades, var denna elementaravdelning den enda, som lämnades utanför. Givet vore, framhåller departementschefen, att skolan med den relativt låga lönestandard, den vore nödgad hålla, hade att kämpa med stora svårigheter. Vissa skäl talade därför onekligen för skolöverstyrelsens förslag. Å andra sidan torde, såvitt departementschefen kunde bedöma, dessa skäl icke kunna anses tillräckligt starka för att motivera ett särskilt ingripande från statsmakternas sida till förmån för en enstaka läroanstalt. Departementschefen ansåge sig därför icke kunna nu biträda skolöverstyrelsens förslag. Departementschefen ville dock i detta sammanhang uttala förhoppningen, att Stockholms stad skulle vara villig att giva läroanstalten det ytterligare understöd, som på grund av vad skolöverstyrelsen anfört kunde finnas befogat.

c) Tillfällig löneförbättring åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda handarbets- och skolköksseminarier.

Departementschefen framhåller, att vad han anfört till stöd för förslaget om en dyrortsgradering av den tillfälliga löneförbättringen för lärarinnor

vid de egentliga statsunderstödda privatläroverken, ägde giltighet även beträffande de statsunderstödda högre handarbetsseminarierna och skolköksseminarierna. Han förordade därför ett av skolöverstyrelsen framlagt förslag att lärarinnorna vid dessa läroanstalter skulle tillerkännas en dyrortsgraderad tillfällig löneförbättring, varvid beloppen skulle ansluta sig till dem som ifråga om de egentliga privatläroverken förordats för respektive dyrorter. De erforderliga anslagshöjningarna bleve vid bifall till detta förslag följande:

anslaget till understöd åt vissa anstalter		
för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd	kronor	2,650
anslaget till bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala	»	10,870
anslaget till understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål	»	900
	Summa kronor	14,420

II. Anslagsberäkningar.

Bidrag till högre goss- och samskolor. I fråga om dessa anslag ifrågasattes ingen annan förändring än en höjning med 39,700 kronor i samband med ovan refererade förslag om höjning av den tillfälliga löneförbättringen. Anslaget föreslås uppfört med i avrundat tal 594,000 kronor.

Bidrag till högre flickskolor. Anslaget föreslås höjt med anledning av förslaget om höjning av den tillfälliga löneförbättringen med 67,000 kronor. En minskning med i runt tal 2,000 kronor möjliggöres av den pågående indragningen av ett flickläroverk i Stockholm. Anslagshöjningen stannar därför vid ett belopp av 65,000 kronor, och anslaget föreslås uppfört med 581,000 kronor.

I detta sammanhang har departementschefen anmält ett ärende rörande rätt för styrelsen för högre flickskolan i Visby att försöksvis anordna provningsfri elevintagning.

Försök med intagning av lärjungar i första klassen på grundval av deras folkskolebetyg och således utan särskilda inträdesprövningar hade, framhåller *skolöverstyrelsen*, avsetts skola anställas vid ett antal allmänna läroverk och högre kommunala skolor men icke vid privatläroverk (propositionen nr 101 till 1939 års lagtima riksdag). Det kunde därför svårligen undvikas, att olika intagningsregler i vissa fall komme att gälla för likartade läroanstalter inom samma stad. Så vore fallet i Visby, vilket lett till olägenheter för den högre flickskolan därstädes. Det vore önskvärt, om Kungl. Maj:t kunde förordna om utsträckning av det provningsfria intagningsförfarandet till ytterligare läroanstalter i de fall, där dessa vore belägna på samma ort som någon av de nuvarande försöksanstalterna.

Departementschefen har ansett det lämpligt, att försöken i fråga finge utsträckas på sätt överstyrelsen förordat, om någon kostnadsökning icke uppkomme. Då frågan om försöksverksamhetens omfattning tidigare underställts riksdagen, hade departementschefen ansett sig böra i detta sammanhang beröra detta spörsmål.

Bidrag till enskilda mellanskolor. Beträffande detta anslag föreslås å ena sidan en minskning med 29,500 kronor, föranledd av nedläggandet av Grewesmühlska samskolan i Stockholm, å andra sidan en höjning med 2,600 kronor i samband med nämnda förslag om höjning av den tillfälliga löneförbättringen.

Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd. Från detta anslag, nu 17,500 kronor, understödjas föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm och Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium i Göteborg. *Departementschefen* har föreslagit en anslagshöjning med i runt tal 6,500 kronor, varav 2,500 kronor belöpa på tillfällig löneförbättring och 4,000 kronor på ett förslag om högre understöd åt ifrågavarande seminarier i syfte att möjliggöra en av arbetslöshetsskäl motiverad begränsning av elevintagningen, vilken skulle medföra minskade inkomster av elevavgifter för seminarierna.

Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. I fråga om detta anslag innebär Kungl. Maj:ts förslag icke någon annan förändring än en höjning med 10,900 kronor till 75,900 kronor i samband med beviljande av förenämnda tillfälliga löneförbättring åt lärarinnorna.

Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål. Kungl. Maj:t föreslår allenast en höjning med 900 kronor till 10,900 kronor i samband med förslaget angående tillfällig löneförbättring åt lärarinnorna.

Dyrtdistillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter. Kungl. Maj:ts förslag i fråga om detta anslag innebär en anslagshöjning med 265,000 kronor, varav 35,000 kronor till följd av den föreslagna höjningen av den tillfälliga löneförbättringen. I detta sammanhang har departementschefen föreslagit vissa åtgärder i syfte att bereda viss kompensation för levnadskostnadernas stegring åt lärarinnor, vilka åtnjuta understöd från förslagsanslaget till Privatläroverk: Ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Kristillägg. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att detta anslag för nästa budgetår skulle uppföras med 7,400,000 kronor. I samband härmed har *departementschefen* anført:

Såsom framginge av årets åttonde huvudtitel, hade i samband med avveckling i vissa fall av på arvoden utgående dyrtdistillägg förutsatts, att

arvodestagare, vilka ansetts böra undantagas från sådan arvodesreglering och sålunda alltjämt skulle få åtnjuta dyrtidstillägg, jämväl skulle tillerkännas kristillägg. I detta sammanhang erinrades om vissa ytterligare kategorier av befattningshavare, vilka åtnjöte dyrtidstillägg men beträffande vilka frågan om kristillägg ännu stode öppen.

Till sistnämnda grupper av befattningshavare hörde *pastorer vid svenska församlingar i utlandet* och de *sjömanspräster*, vilkas lön bestredes ur anslaget till religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder. Dyrtidstillägg till dessa prästmän utginge ur de för ändamålen uppförda särskilda anslagen under åttonde huvudtiteln. Med hänsyn till kristilläggets tillfälliga karaktär och dess sammanhang med den speciellt i Sverige rådande levnadskostnadsökningen ifrågasatte departementschefen icke, att dessa befattningshavare generellt skulle tillerkännas kristillägg. Då en levnadskostnadsstegring, jämförlig med den i Sverige, emellertid kunde antagas ha ägt rum eller komma att inträda inom vederbörande land, syntes Kungl. Maj:t böra ha möjlighet att efter prövning i varje särskilt fall tillerkänna viss sådan befattningshavare förmånen av kristillägg, att utgå ur förevarande anslag. Därest riksdagen icke framställde erinran mot det anförda, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i förekommande fall fatta beslut av angiven innebörd.

Vid *tekniska skolan i Stockholm* utginge ur anslaget till bidrag till denna skola medel till bestridande av halva kostnaden för dyrtidstillägg till befattningshavarna, under villkor att andra hälften bekostades av Stockholms stad. Motsvarande bestämmelser gällde beträffande *textilinstitutet i Borås*. Det syntes skäligt, att även befattningshavarna vid dessa skolor tillerkändes kristillägg, och departementschefen förutsatte, att det skulle få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela härför erforderliga bestämmelser. Såsom villkor torde dock böra gälla, att halva kostnaden för kristillägg bestredes av vederbörande kommun eller landsting.

Den förebragta utredningen rörande de nuvarande löneförhållandena för lärarpersonalen vid de statsunderstödda privatläroverken giver vid handen, att åtgärder äro av nöden för åvägabringande av en förbättring i detta hänseende. Kungl. Maj:t har föreslagit, att i avbidan på en mera definitiv reglering på detta område provisoriska åtgärder nu skulle vidtagas, innebärande dels huvudsakligen viss höjning av den tillfälliga löneförbättring, som sedan år 1925 utgår till den kvinnliga lärarpersonalen och timlärare vid statsunderstödda högre goss- och samskolor, högre flickskolor och enskilda mellanskolor, dels ock tillerkännande av tillfällig löneförbättring jämväl åt lärarinnor vid de statsunderstödda handarbets- och skolköksseminarierna.

För kvinnliga läsarsavlönade lärare samt för timlärare utgår den tillfälliga löneförbättringen liksom övriga av staten garanterade löneförmåner för närvarande med samma belopp för de olika dyrortsgrupperna. I likhet med departementschefen har utskottet funnit denna frånvaro av dyrortsgradering vara den måhända skarpast framträdande bristen hos de nuvarande bestämmelserna. Med hänsyn härtill anser sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, som för kvinnliga lärare och timlärare inne-

Utskottet.

bär att den tillfälliga löneförbättringen på de lägsta dyrortsgrupperna (A-ort beträffande läsårsavlönade lärarinnor samt A-, B- och C-ort i fråga om timlärare) lämnas orubbad men höjes i stigande skala för de högre dyrorterna. Utskottet har visserligen funnit skäl tala för att höjningen av den tillfälliga löneförbättringen utsträcket även till de lägsta dyrortsgrupperna, men då en sådan åtgärd synes böra föranleda en förändring av den av departementschefen förordade skalan för förhöjningarnas storlek och för övrigt skulle i stort sett sakna praktisk betydelse, har utskottet icke velat ifrågasätta en dylik åtgärd. Utskottet biträder även förslaget om beredande av dyrortsgraderad tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid ifrågasvarande handarbets- och skolköksseminarier och har ej funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i övrigt i nu förevarande sammanhang anfört och förordat.

I fråga om anslagsberäkningarna och de frågor, som departementschefen i samband därmed upptagit till behandling, ansluter sig utskottet till departementschefens förslag. Utskottet har sålunda icke något att erinra mot att försöken med provningsfri intagning av elever i vissa högre läroanstalter utsträckas på sätt departementschefen förordat, eller mot att lärarinnor med understöd från förslagsanslaget till Privatläroverk: Ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter beredes viss kompensation för levnadskostnadernas stegring. Vad departementschefen anfört rörande tillerkännande av kristillägg åt vissa personalkategorier har icke heller föranlett erinran från utskottets sida.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen må

1. godkänna av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 21 februari 1941 angivna grunder för tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid statsunderstödda enskilda läroanstalter;

2. besluta, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1940/41 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga huvudsaklig tillämpning jämväl för budgetåret 1941/42, dock att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst 125 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk;

3. till *Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av 594,000 kronor;

4. besluta, att den av 1933 års riksdag godkända ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1941/42;

5. till *Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor* för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 581,000 kronor;

därav 30,000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1941/42 vid vissa högre flickskolor i Stockholm under villkor, att Stockholms stad för samma tid bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag;

6. till *Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor* för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 48,600 kronor;

7. såsom *Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd* för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 24,000 kronor;

8. såsom *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 75,900 kronor;

9. såsom *Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål* för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 10,900 kronor;

10. till *Dyrtdistillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter* för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 1,385,000 kronor;

11. till *Kristillägg* för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 7,400,000 kronor.

Stockholm den 6 maj 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Asplund, Pauli, Torsten Ström, Andrén, Sven Larsson, friherre De Geer, Nisser, Persson* och *Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Holmdahl, Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Viklund, fru Alvé*n och herr *Olsson* i Kullenbergstorp.
